

ΕΙΣΗΓΗΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΣΤΑΔΙΟΔΡΟΜΙΑ ΚΑΙ ΓΙΑ ΤΟ ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΟΜΟΤΙΜΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑΣ ΚΥΡΙΑΣ RENÉE RICHER*

Ἡ κ. Renée Richer, τὸ γένος Le Roux, ὁμότιμη καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Nice καὶ Πρόεδρος τῆς Ἑδρας τοῦ Μεσογειακοῦ Πανεπιστημιακοῦ Κέντρου (Centre Universitaire Méditerranéen), γεννήθηκε στὴ Γαλλία τὸ 1932. Πραγματοποίησε τὶς πανεπιστημιακὲς σπουδὲς τῆς στὸ Τμῆμα Κλασικῆς Φιλολογίας τῆς Σορβόνης στὸ Παρίσι. Κατὰ τὴν τριετία 1955-1958 διετέλεσε καθηγήτρια τῶν κλασικῶν γραμμάτων σὲ λύκεια τῆς χώρας τῆς. Τὸ 1958 ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἑλλάδα, ὅπου ἐργάστηκε στὸ Institut Français d'Athènes ὡς καθηγήτρια διαφόρων μαθημάτων τῆς ἐιδικότητάς τῆς (λατινικῶν, ἀρχαίων ἐλληνικῶν καὶ τῆς μετάφρασης νεοελληνικῶν κειμένων στὰ γαλλικά) ἐπὶ μίαν περίπου δεκαετία (1958-1967). Παράλληλα, κατὰ τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔτη 1963-1967, δίδαξε ὡς ὑφηγήτρια στὸ Τμῆμα Γαλλικῆς Γλώσσας καὶ Φιλολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὸ ἀντικείμενο τῆς Μετάφρασης κειμένων ἀπὸ τὴν ἐλληνικὴ στὴ γαλλικὴ γλώσσα καὶ ἀντίστροφα. Ὡς ὑφηγήτρια, ἐπίσης, ἐργάστηκε στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἀλγερίου κατὰ τὴ διετία 1967-1969.

Ἀπὸ τὸ 1970 καὶ μετὰ ἀρχίζει ἡ σταδιοδρομία τῆς κ. Richer ὡς νεοελληνίστριας. Ἀρχικὰ (1970-1971) ἐργάζεται ὡς ὑφηγήτρια γιὰ τὰ Νέα Ἑλληνικά στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Nice. Ἀπὸ τὸ 1971 καὶ γιὰ τριάντα ὀλόκληρα χρόνια (1971-2000) διευθύνει τὸ Τμῆμα Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τῆς Φιλοσοφικῆς τοῦ Σχολῆς, ἐνῶ παράλληλα διδάσκει ἐκεῖ τὰ Νέα Ἑλληνικά (1971-1979) ὡς Ἐπίκουρη Καθηγήτρια (Maître de Conférences). Διδακτορικὸ δίπλωμα (Doctorat d'État) εἶχε λάβει ἀπὸ τὸν Ἰούνιο τοῦ 1976, μὲ διατριβὴ πού ἐξεπόνησε στὴ Σορβόνη καὶ ἡ ὁποία εἶχε ὡς θέμα τῆς τὸ συγγραφικὸ ἔργο τοῦ

* Παρουσίαση τῆς ἐπιστημονικῆς σταδιοδρομίας καὶ τοῦ συγγραφικοῦ ἔργου τῆς κ. Richer κατὰ τὴν ἀναγόρευσίν τῆς εἰς ἐπίτιμον διδάκτορα τοῦ Τμήματος Φιλολογίας τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (22 Μαρτίου 2001).

Γιώργου Θεοδοῦ (1906-1966). Καθηγήτρια τῆς Νέας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας ἐκλέγεται ἡ κ. Richer τὸν Ὀκτώβριο τοῦ 1979 καὶ ἀπὸ τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 2000 εἶναι ὁμότιμη καθηγήτρια τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Nice.

Ἡ κ. Richer ὑπῆρξε φωτισμένη καθηγήτρια καὶ καθοδήγησε γενεὲς φοιτητῶν καὶ ἐρευνητῶν πολὺ ἐργάστηκαν ἐπάνω σὲ θέματα νεοελληνικῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας. Καλλιέργησε σὲ αὐτοὺς ὑψηλὴ ἀντίληψη τῆς ἑλληνικῆς παιδείας, τῆς ὁποίας ἡ ἴδια εἶναι ἐπίσης «μέτοχος» (μὲ τὴν ἔννοια ποὺ δίνει στὸ ρῆμα μετέχω ὁ Ἰσοκράτης: ... καὶ μᾶλλον Ἑλλήνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας τῆς ἡμετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας¹). Μὲ ἄοκνη ἐργασία καὶ ἀποτελεσματικότητά ὀργάνωσε καὶ ἀνέπτυξε μὲ ἐπιτυχία τὸ Τμῆμα Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς καὶ ἐνέπνευσε στοὺς γαλλόφωνους φοιτητὲς τῆς ἀγάπῃ καὶ ἐνθουσιασμῷ γιὰ τὰ νεοελληνικὰ γράμματα, ὅχι μόνον ὡς ἓνα ἀνεξάρτητο ἀντικείμενο στὸν χῶρο τῶν ἐπιστημῶν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἓναν δυναμικὸ σύνδεσμο μὲ τὴν παράδοσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἀνὰ τοὺς αἰῶνες καὶ μὲ τὴν παράδοσιν τῶν πολιτισμῶν τῆς Μεσογείου.

Ἀπὸ τῆ σημαντικῆς ἐπιστημονικῆς δραστηριότητάς τῆς τῶν τελευταίων χρόνων πρέπει νὰ ἐξαρθεῖ καὶ ἡ διοργάνωσις διαλέξεων καὶ συνεδρίων ἑλληνικοῦ ἐνδιαφέροντος. Ἡ δραστηριότητα αὐτὴ ξεκίνησε μὲ τὴ «Διεθνή Συνάντησιν» ποὺ διοργανώθηκε ἀπὸ τὴν κ. Richer στὸ Μεσογειακὸ Πανεπιστημιακὸ Κέντρο τῆς Nice τὸ Φθινόπωρο τοῦ 1996 καὶ εἶχε ὡς θέμα τῆς: «Ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα καὶ ἡ κληρονομία τοῦ παρελθόντος». Τὸ συνέδριον αὐτό, τὰ Πρακτικὰ τοῦ ὁποίου κυκλοφόρησαν σὲ μιὰν ἰδιαίτερα ἐπιμελημένη ἐκδόσιν², ἀποτελέσκει τὴν ἀπαρχὴν γιὰ τὴν ἐπαναδραστηριοποίησιν, ἀπὸ τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1997, τῆς «Ἑδρας Πλάτωνος». Ἡ ὑπαρξὴ τῆς ἑδρας αὐτῆς στοχεύει στὴν παρουσίασιν τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιότητος, τοῦ Βυζαντίου καὶ τοῦ σύγχρονου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ στὸ γαλλικὸ κοινόν, καθὼς ἐπίσης —μὲ τίς προσκλήσεις Ἑλλήνων καὶ ξένων ὁμιλητῶν— στὴ σφυρηλάτησιν τῶν δεσμῶν πολὺ συνδέουν τὴν Ἑλλάδα μὲ τὴ Γαλλίαν, σὲ μορφωτικὸν καὶ γενικὰ πολιτισμικὸν ἐπίπεδο.

*

Παρακολουθώντας τὴ συγγραφικὴ παραγωγὴ —πρωτότυπη καὶ μεταφραστικὴ— τῆς καθηγήτριας κ. Richer, παρατηροῦμε ὅτι αὐτὴ εἶναι πλούσια καὶ

1. *Πανηγυρικός*, 50.

2. *La Grèce moderne et l'héritage du passé*. Rencontre Internationale de Nice, organisée au Centre Universitaire Méditerranéen les 15 et 16 novembre 1996 sous la responsabilité de Renée Richer, Centre Universitaire d'Études Grecques Modernes, (Nice) 1997.

σημαντική. Καθώς ο χρόνος δεν μάς επιτρέπει τη διεξοδική αναφορά σε όλα τα επιστημονικά δημοσιεύματά της, θα περιορισθούμε σε μιάν επίλογη μειζόνων αυτοτελών έργων της, αρχίζοντας από τη διδακτορική διατριβή της, ή όποια, όπως προαναφέραμε, έχει ως αντικείμενό της τη λογοτεχνική πορεία του Γιώργου Θεοτοκά: *L'itinéraire de Georges Théotokas* («Το όδοιπορικό του Γιώργου Θεοτοκά»), 1979³. 'Η συγγραφέας, ακολουθώντας χρονολογική σειρά, εξετάζει τα πεζογραφικά, τα δοκιμιογραφικά και τα θεατρικά έργα του Έλληνα δημιουργού και διά μέσου αυτών την εξελικτική πορεία της σκέψης του, τις αντιλήψεις και τις ευαισθησίες του. 'Εξετάζονται, επίσης: ο ρόλος που έπαιξαν τα δοκίμια του Θεοτοκά στην έπεξεργασία και στη σύνθεση των λογοτεχνικών κειμένων του, οι αρχές και οι τάσεις του σχετικά με τη λογοτεχνική δημιουργία, οι χαρακτηριστικές τεχνικές και ή θεματολογία της πεζογραφίας του και των θεατρικών του έργων. Μελετάται, ακόμη, ή βιογραφία του Θεοτοκά, ή ιδεολογία του και οι θέσεις του απέναντι στα πολιτικά και κοινωνικά δρώμενα της εποχής του.

Στην εργασία αυτήν, ή κ. Richer αναλύει ειδικότερα τις συγγραφικές άρετες του Θεοτοκά στα μυθιστορήματά του *Άργώ* (1933), *Δαιμόνιο* (1938), *Λεωνής* (1940), *Άσθενείς και Όδοιπόροι* (1964) και *Οί Καμπάνες* (1970), όπως και στα συντομότερα πεζογραφήματά του. 'Αναλύονται οι χαρακτήρες των έργων, ή σύνθεση των γεγονότων και ο μικρόκοσμος της φράσης —όπου καταγράφονται οι συγκινήσεις και οι άναζητήσεις του συγγραφέα—, τα ρομαντικά στοιχεία στην πλοκή των γεγονότων και οι άναφορές στο ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο που προσδιορίζει τους συγγραφείς της γενιάς του. 'Επισημαίνεται, επίσης, ή προσπάθεια του Θεοτοκά να συμφιλιώσει —μέσα από την τραγική πορεία της ιστορίας— το παρελθόν, την όλη παράδοση του έλληνικού πνεύματος —που αποτελεί αντικείμενο προσήλωσης και προβληματισμού— με τη σύγχρονη σκέψη σε διένες επίπεδο.

Όσον άφορά τα θεατρικά έργα του Θεοτοκά, στη διατριβή της κ. Richer εξετάζονται τα στοιχεία δομής και ή δραματική πλοκή των τραγωδιών και των κωμωδιών του Έλληνα συγγραφέα, ο όποιος στα κείμενά του αυτού του είδους άντλησε τα θέματά του από την έλληνική ιστορία και κυρίως από τον νεοελληνικό παραδοσιακό πολιτισμό, «μελετώντας ιδιαίτερα το δημοτικό τραγούδι, τις λαϊκές παραδόσεις, τον Μαχρυγιάννη και άλλες πηγές»⁴. Καταγράφονται επί-

3. Renée Richer, *L'itinéraire de Georges Théotokas ou dans son œuvre littéraire*. Société d'Édition «Les Belles Lettres», Paris 1979 [Collection Néo-Hellénique].

4. Βλ. Π. Δ. Μαστροδημήτρης, «'Η εξέλιξη και τα ύστερα ένδιαφέροντα του Γιώργου Θεοτοκά. ('Η πνευματική πορεία του προς την Όρθοδοξία)», στο 'Αφιέρωμα: Όδοιπορία

σης, οί ἀντιλήψεις τοῦ Θεοτοκά γιὰ τὸ θέατρο καὶ γιὰ τὴν πατριωτικὴ καὶ διδασκτικὴ ἀποστολὴ του μὲ στόχο τὴν ἀναγέννηση τοῦ Ἑλληνισμοῦ μέσα στὸν σύγχρονο κόσμο. Εἶναι γνωστὸ ὅτι ὁ Θεοτοκάς ἐργάστηκε πρὸς τὴν κατεύθυνση δημιουργίας νεοελληνικοῦ λαϊκοῦ θεάτρου μὲ ἐθνικὸ χαρακτήρα καὶ μὲ ἐπαφὴ μὲ τὴν πνευματικότητα τῶν λαϊκῶν μαζῶν⁵. Οἱ πλούσιες παραπομπές τῆς κ. Richer στὰ κείμενα τοῦ Ἑλληνα συγγραφέα ἀποδεικνύουν τὴν ἄριστη γνώση τῶν πηγῶν τῆς καὶ καθιστοῦν τὸ ἤδη δημιουργικότατο αὐτὸ ἔργο τῆς περαιτέρω «παραγωγικῆς» γιὰ τὸν ἀναγνώστη. Ἡ Γαλλικὴ Ἀκαδημία, ἀναγνωρίζοντας τὴν ἐμπεριστατωμένη καὶ πρωτότυπη αὐτὴ ἐργασία τῆς κ. Richer ὡς καθοριστικὸ σημεῖο ἀναφορᾶς γιὰ τὶς μετέπειτα ἔρευνες ἐπάνω στὸ ἔργο τοῦ Θεοτοκά, τὴν ἐτίμησε τὸ 1981 μὲ τὸ βραβεῖο Biguet.

Ἕνα ἄλλο σημαντικὸ ἔργο τῆς τιμώμενης ἀπόψε καθηγῆτριας εἶναι τὸ ὑπὸ τὸν τίτλο *Figures grecques* («Ἑλληνικὲς μορφές»), 1989⁶. Πρόκειται γιὰ ἑνδεκα κριτικὰ κείμενα—μὲ ὥραιες γαλλικὲς μεταφράσεις τῆς κ. Richer καὶ μὲ σύντομα ἔργο-βιογραφικὰ σημειώματά της γιὰ κρίνοντας καὶ κρινομένους—τῶν Ἀνδρέα Καραντώνη (ἐδῶ Α.Κ.), Γιώργου Θεοτοκά (Γ.Θ.) καὶ Γιώργου Σεφέρη (Γ.Σ.), ἀναφερόμενα σὲ μιὰ σειρά λογοτεχνῶν καὶ λογίων ποὺ ἐδέσποσαν στὴ διάρκεια μιᾶς ἑκατονταετίας καὶ προσδιόρισαν σὲ μεγάλον βαθμὸ τὴν πνευματικὴ φυσιογνωμία τῆς συγκεκριμένα στούς: Ἀλέξανδρο Παπαδιαμάντη (Α.Κ.), Γιάννη Ψυχάρη—δύο δοκίμια (Γ.Θ.), Κ.Π. Καβάφη—δύο δοκίμια (Γ.Θ.), Κωνσταντῖνο Κατσίμπαλη (Γ.Σ.), Μανόλη Τριανταφυλλίδη (Γ.Θ.), Στράτη Μυριβήλη (Α.Κ.), Γιώργου Σεφέρη (Γ.Θ.), Ἡλία Βενέζη (Α.Κ.) καὶ Γιώργου Θεοτοκά (Γ.Σ.). Ἡ διγλώση αὐτὴ ἔκδοση συνιστᾷ ἕνα πολὺτιμο—πολλαπλὰ ἐνδεικτικὸ καὶ γόνιμο κατευθυντήριο—βοήθημα γιὰ τὸν γαλλόφωνο σπουδαστὴ καὶ γιὰ τὸν ἐρευνητὴ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας.

Στὸ ἐνεργητικὸ τῆς κ. Richer προσγράφονται καὶ οἱ μεταφράσεις στὰ γαλλικὰ δύο ἔργων τοῦ Γιώργου Θεοτοκά: τοῦ ταξιδιωτικοῦ *Ταξίδι στὴ Μέση Ἀνατολὴ* καὶ στὸ *Ἅγιον Ὄρος (Montagnes Saintes du Proche-Orient)*⁷ καὶ

τοῦ Γιώργου Θεοτοκά. *Εἴκοσι χρόνια ἀπὸ τὸν θάνατό του*, Τετράδια «Εὐθύνης», 26, [Ἀθήνα 1986], σελ. 40 καὶ σημ. 36 (=Ὁ ἴδιος, *Πέντε δοκίμια γιὰ τὴ νεοελληνικὴ πεζογραφία*, Γ' ἔκδοση συμπληρωμένη, Ἐκδόσεις Λύχνος, Ἀθήνα 1990 [1987, *1989], σελ. 139 καὶ σημ. 36).

5. Βλ. Γιώργου Θεοτοκά, *Θεατρικὰ Ἔργα Α'*, Βιβλιοπωλεῖον τῆς «Ἐστίας», Ἀθήνα 1965, σελ. 8 (πρβλ. Π. Δ. Μαστροδημήτρης, *δ.π.*, σελ. 40 καὶ σημ. 37 καὶ 139 καὶ σημ. 37, ἀντίστοιχα).

6. *Figures grecques. Essais de Georges Seféris, Georges Théotokas et André Karandonis présentés et traduits du grec par Renée Richer*, Professeur à l'Université de Nice, 1989.

7. Georges Théotokas, *Montagnes Saintes du Proche-Orient. Samarie - Sinai -*

τοῦ μυθιστορήματος *Λεωνῆς* (*Leonis enfant grec de Constantinople*)⁸. Ἡ πρώτη μετάφραση, ποὺ καθιστᾷ προσιτὴ σὲ ἕνα κοινὸ μερικῶς ἕως πολὺ διαφορετικῶν πνευματικῶν προϋποθέσεων καὶ προδιαθέσεων τὴν ἐμπειρία τοῦ Θεοτοκᾶ ἀπὸ τὴν περιήγησή του στοὺς Ἀγίους Τόπους καὶ στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἀποτελεῖ —σύμφωνα μὲ τὸν πρόλογο τῆς γαλλικῆς ἐκδόσεως— ἕνα ἀφιέρωμα στὴ μνήμη τοῦ συγγραφέα, μὲ τὸ ὁποῖο ὁ ἀναγνώστης ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ γνωρίσει καὶ νὰ «κατανοήσῃ» τὸν Θεοτοκᾶ στὴν ἀναζήτηση τῆς βυζαντινῆς πνευματικότητος, καὶ γενικὰ τοῦ κόσμου τῆς Ὁρθοδοξίας, μέσα ἀπὸ τὴ θεολογία τοῦ μοναχισμοῦ καὶ τὴν ἀποτύπωσή της στὰ καλλιτεχνικὰ μνημεῖα⁹. Τὸ αὐτοβιογραφικὸ μυθιστόρημα *Λεωνῆς* ἀναφέρεται στὸν χαμένο παράδεισο τῶν παιδικῶν χρόνων τοῦ Θεοτοκᾶ, ποὺ εἶναι ἡ Κωνσταντινούπολη κυρίως τῆς περιόδου 1914-1922, καὶ στὴ συναισθηματικὴ καὶ πνευματικὴ διαμόρφωση ἐνὸς νέου τοῦ ὁποίου ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος βαρβαρικῶς διαποτίζεται ἀπὸ τὴν Ἱστορία, μὲ ἀφετηρία τοὺς ἀπόηχους ἀπὸ τὸ μακρυνὸ μεγαλεῖο τοῦ Βυζαντίου καὶ μὲ ὁλοένα ἐντονότερη τὴν παρουσία ἐνὸς παρόντος ποὺ προσδιορίζεται ἀπὸ τὶς καίριες ἀνακατατάξεις ποὺ ἐπιφέρει ὁ Πρῶτος παγκόσμιος πόλεμος. Προπαντὸς ἐδῶ ἡ κ. Richer ἔπρεπε νὰ ἀντιμετωπίσῃ —καὶ τὸ πραγματοποιοῖ μὲ πλήρη ἐπιτυχία— ὀρισμένα σοβαρὰ μεταφραστικὰ προβλήματα εἰδικῆς καὶ γενικῆς κλίμακας, ἀπὸ τὴ μεμονωμένη λέξη ἕως τὶς κειμενικὲς ἐνότητες καὶ ἀπὸ αὐτὲς ἕως τὸν κυρίαρχο χαρακτήρα τοῦ συνόλου. Ἡ σημασιολογικὴ καὶ αἰσθητικὴ πρόσληψη τοῦ μυθιστορήματος στὰ γαλλικὰ καὶ ἡ συνέπεια τῆς ἀπόδοσης ὡς πρὸς τὸ νόημα καὶ τὴν ἰδιαιτερότητα τοῦ ὅφους καταξιώνουν τὴ συγγραφέα καὶ στὸν χῶρο τῆς λογοτεχνικῆς μετάφρασης. Αὐτὲς οἱ γαλλικὲς μεταφράσεις συνιστοῦν κείμενα ὑψηλῆς ποιτικῆς στάθμης, καθὼς ἡ κ. Richer ἐμβαθύνει στὰ συστήματα τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς γαλλικῆς γλώσσας, καὶ εἰδικὰ στὶς λογοτεχνικὲς «ἐκδοχές» τους, ἐπιλέγοντας λύσεις ποὺ ἐγκαθιδρύουν μιὰ πλήρως πειστικὴ συμμετρία μεταξὺ πρωτοτύπου καὶ μετάφρασης, γιατί διασώζουν δυναμικὰ τὴ νοηματικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἀριότητα καὶ τῶν δύο ἐπιπέδων.

Θὰ πρέπει νὰ παρατηρήσουμε ὅτι αὐτὸς ὁ συνδυασμὸς πρωτότυπης φιλολογικῆς συγγραφῆς καὶ μεταφραστικῆς ἐργασίας, ποὺ κατ' ἀρχὴν συναντᾶται ὡς τυπικὴ ιδιότητα στὸ ἔργο πολλῶν ξένων νεοελληνιστῶν, γιὰ ὀρισμένους ἀπὸ αὐτοὺς, στοὺς ὁποίους ἀνήκει ἡ κ. Richer, φθάνει σὲ ἐπίπεδα βαρύτερα ὀργα-

Athos. Récits de voyages traduits par Renée Richer. Athènes 1969 [Collection de l'Institut Français d'Athènes].

8. Georges Théotokas, *Leonis enfant grec de Constantinople*. Traduit du grec par Renée Richer. Les Belles Lettres, Paris 1985.

9. Βλ. ὅπου καὶ στὴ σημ. 7, σελ. 9.

νικῆς συνάρτησης τῶν δύο ἀσχολιῶν καὶ ἀμοιβαίας ἐνίσχυσής τους, μὲ ἰδιαζόντως εὐεργετικά ἀποτελέσματα τόσο γιὰ τὴ γενικὴ πολιτισμικὴ ἐπικοινωνία καὶ «παιδεία» ὅσο καὶ γιὰ τὴν προαγωγὴ τῆς καθαρὰ ἐπιστημονικῆς ἔρευνας.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν ἔγκυρη ἐπικοινωνία, ἡ παρέμβαση ἐνὸς εἰδικοῦ νεοελληνιστῆ στὸν μεταφραστικὸ χῶρο, ἐφόσον διαθέτει ἐπαρκὴ ἱκανότητα στὸ ἐπίπεδο τῆς μεταφραστικῆς-λογοτεχνικῆς ἔκφρασης καὶ γνωρίζει σὲ οὐσιαστικὸ βάθος τὴ λογοτεχνία τῆς (μητρικῆς του κατὰ κανόνα) γλώσσας στὴν ὁποία μεταφράζει, σημαίνει τὴν ὑπέρβαση μιᾶς συνηθισμένης καὶ εὐλογῆς ἀδυναμίας ἀκόμη καὶ τοῦ προικισμένου, ἔστω, ἀλλὰ «κοινοῦ» ξένου μεταφραστῆ, ποὺ εἶναι ἡ δυσχέρεια κατανόησης πολλῶν ἱστορικῶν, κοινωνικῶν νοοτροπικῶν καὶ γλωσσικῶν (κυρίως γενικῶν ὑφολογικῶν) παραγόντων ποὺ ἀντανάχλυνται σὲ ἓνα νεοελληνικὸ λογοτεχνικὸ κείμενο. Γιὰ εὐνόητους λόγους, ὁ μεταφραστικὸς συντονισμὸς μεταξὺ τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ μιᾶς ἀπὸ τίς δυτικοευρωπαϊκῆς ἢ τίς ἀνατολικοευρωπαϊκῆς γλώσσας καὶ λογοτεχνίας εἶναι δυσκολότερος ἀπὸ ἐκεῖνον μεταξὺ ὁποιοδήποτε ἄλλων ἐσωτερικῶν («ζευγῶν») τοῦ ἐνὸς ἢ τοῦ ἄλλου κύκλου. Στὸ κρίσιμο αὐτὸ σημεῖο, ἡ πράξη τοῦ ἐπαρκοῦς ξένου νεοελληνιστῆ καὶ μεταφραστῆ ἐπιτρέπει τὴν ὁμαλὴ μεταφορά καὶ ἐγγραφή τοῦ ἑλληνικοῦ κειμένου στὸ διαφορετικὸ γλωσσικὸ καὶ γενικὰ πολιτισμικὸ περιβάλλον καὶ μειώνει κατὰ τὸ δυνατόν τὰ πολλὰ ἐνδεχόμενα πλάνης κατὰ τὴν πρόσληψή του ἀπὸ τὸ ξένο κοινόν. Γιατὶ δὲν πρέπει νὰ ξεχνοῦμε ὅτι ἡ λογικὴ, ἡθικὴ καὶ αἰσθητικὴ οἰκουμεινικότητα τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ἐκφράζεται, βέβαια, καὶ μέσα στὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία (καὶ περισσότερο ἴσως σ' αὐτὴν ἀπὸ ὅσο σὲ ὅ,τιδήποτε ἄλλο «νεοελληνικόν»), ἀλλὰ ὑπὸ τὸ ἐξαιρετικὸ βάρος μακρότατων ἱστορικῶν ἐξελιξέων καὶ μετασχηματισμῶν καὶ ὑπὸ μορφὴς ἀνανέωσης καὶ ἰδιαιτερότητας, ἔως καὶ ἐκπληκτικὰ γόνιμες κάποτε, ἀλλὰ ὅχι εὐκολα προσιτὲς στὸν ξένο ἀναγνώστη.

Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὴν προαγωγὴ τῆς ἔρευνας, ἡ ὠφέλεια εἶναι ἐπίσης πολλὰ πλή. Ἡ μεταφραστικὴ ἐμπειρία τοῦ εἰδικοῦ μπορεῖ νὰ ἐνισχύσει σημαντικὰ τὸ ἐρμηνευτικὸ ἔργο του, γιατί περιλαμβάνει τὴ διαδικασίαν τῆς βῆμα πρὸς βῆμα ἀναλυτικῆς κατανόησης τοῦ κειμένου, ποὺ συνιστᾷ ἄριστη προεργασία γιὰ τὴν ἀνάπτυξη ἐνὸς τεκμηριωμένου διεισδυτικοῦ καὶ διεξοδικοῦ ἐρμηνευτικοῦ λόγου. Ἡ παρακολούθηση τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖο τὸ ἐξωκειμενικὸ «φορτίο» τῶν βιωμάτων καὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ συγγραφέα μετατρέπεται σὲ λογοτεχνικὸ σῶμα, ἢ στρωματογραφικὴ διερεύνηση τοῦ νοήματος, ὁ προσδιορισμὸς ἐμφανῶν καὶ λανθανουσῶν δομῶν καὶ ἡ διαπίστωση τῆς ἄρρηκτης σχέσης «μορφῆς» καὶ «περιεχομένου» — εἶναι ἐπιστημονικῆς διαδικασίας ποὺ δέχονται ὅλες καθοδηγητικὴ ὑποστήριξή ἀπὸ μιὰν προηγούμενη μεταφραστικὴ «ἀσκήση». Ἐξάλλου, εἰναι γνωστὸ ὅτι ἡ δυνατότητα τοῦ ξένου νεοελληνιστῆ (εἴτε αὐτὸς μεταφράζει εἴτε ὅχι) νὰ γνωρίζει καλὰ τὴ λογοτεχνία τουλάχιστον τοῦ ἐθνικοῦ ἢ τοῦ εὐρύτερου γλωσσικοῦ κύκλου στὸν ὁποῖο ἀνήκει τοῦ παρέχει τὸ πλεονέκτημα τῆς

«ἐκ τοῦ ἀντιθέτου» διαφωτιστικῆς αἰσθησης τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀντικειμένου του. Τὸ πλεονέκτημα ὅμως πολλαπλασιάζεται ἀπὸ τὴ μεταφραστικὴ ἐργασία, γιὰ αὐτὴ ὑποχρεώνει σὲ μιὰ συγκεκριμένη καὶ πλήρη σειρὰ ἀρτιώσεων τῆς ἐρμηνείας τοῦ νεοελληνικοῦ κειμένου, καθὼς ἀναζητοῦνται διαρκῶς τὰ κατάλληλα λογοτεχνικά ἰσοδύναμα στὴν ξένη γλῶσσα.

*

Συμπερασματικά, τονίζουμε ὅτι τὰ αὐτοτελῆ ἐρευνητικὰ ἔργα καὶ οἱ μεταφράσεις τῆς κ. Richer, τὰ ἐπιμέρους δημοσιεύματά της σὲ ἑλληνικά καὶ σὲ ξένα περιοδικὰ γιὰ πρόσωπα καὶ θέματα τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας, οἱ ἀνακοινώσεις της σὲ διεθνῆ συνέδρια Ἑλλήνων καὶ ξένων νεοελληνιστῶν γιὰ τὴ νεοελληνικὴ γλῶσσα καὶ τὴ διδασκαλία της, προωθοῦν τὴν ἐρευνα τῶν ἀντικειμένων ποὺ τὴν ἀπασχολοῦν καὶ ἀναδεικνύουν τὰ σύγχρονα γράμματα καὶ τὸν πολιτισμὸ μας στὴ Γαλλία καὶ στὴν Εὐρώπη γενικότερα. Στὶς ἐργασίες αὐτὲς ἡ συγγραφέας ἐξαντλεῖ μὲ μεθοδικότητα τὰ θέματα ποὺ πραγματεύεται, ἔχει ἀριστη γνῶση τῶν λογοτεχνικῶν πηγῶν καὶ τῆς φιλολογικῆς βιβλιογραφίας καὶ ἀγάπη γιὰ τὸ ἀντικείμενό της (ὅπου περιλαμβάνεται καὶ ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γραμματεία, καθεαυτὴν ἢ σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴ νεοελληνικὴ) ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἐμπνέεται.

Γιὰ τὴν προσφορὰ αὐτὴν τῆς κ. Richer, ἔπειτα ἀπὸ πρόταση τοῦ Τομέα Νεοελληνικῆς Φιλολογίας καὶ ἔγκριση τοῦ Τμήματος Φιλολογίας καὶ τῆς Πανεπιστημιακῆς Συγκλήτου, τὴν ὑποδεχόμαστε σήμερα ὡς μέλος τῆς πανεπιστημιακῆς μας κοινότητας, τῆς εὐχόμαστε μακροήμερευση καὶ συνέχιση τοῦ ἔργου της, καὶ τὴν εὐχαριστοῦμε γιὰ τὰ φιλελληνικά της αἰσθήματα καὶ γιὰ τὴν ἀγάπη της πρὸς τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα, τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία, καὶ τὸν ἑλληνικὸ πολιτισμὸ γενικότερα.